

การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างถึง ของสรรพนาม “มัน” ในภาษาไทย¹

Semantic change in referentiality of the pronoun /man1/ in Thai

จิณวัฒน์ แก่นเมือง²

Received 26 June 2021

Revised 11 September 2021

Published 2 November 2021

บทคัดย่อ

คำสรรพนามมักถูกนิยามให้เป็นหมวดคำที่อ้างถึงคน สัตว์ หรือสิ่งของซึ่งถูกกล่าวซ้ำในบริบท แต่ งานวิจัยก่อนหน้าเสนอว่าในหลายกรณีสรรพนาม มัน ถูกใช้โดยไม่มีรูปอ้างอิงนำทางภาษาแต่อย่างใด ยกตัวอย่างเช่น Chutisilp (1984) เสนอว่าสรรพนาม มัน ในประโยค มันเป็นความคิดที่ดี ไม่มีความหมายและ เป็นการยืมแปลจากภาษาอังกฤษ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่าการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างถึงนี้ เกิดขึ้นได้อย่างไรโดยการวิเคราะห์ข้อมูลการข้ามสมัยตั้งแต่ช่วงสมัยธนบุรีจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ปี พ.ศ. 2550 (พ.ศ. 2301 – 2550) เหตุผลเนื่องจากการวิจัยนำร่องไม่พบการใช้สรรพนาม มัน โดยปราศจากรูปอ้างอิงนำ หน่วยนามในสมัยก่อนหน้านั้น ผลการศึกษาพบว่าประเภทรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม มัน ในตำแหน่งประธาน ของขยายขอบเขตกว้างขึ้นจากนามวลีไปเป็นนามวลีแปลง กริยาวลี อนุพากย์ และข้อความตามลำดับ ในที่สุด รูปอ้างอิงนำยาวขึ้นจนยากที่ผู้ใช้ภาษาจะสามารถระบุขอบเขตของรูปอ้างอิงนำได้ ความหมายเชิงการอ้างถึง จึงมีลักษณะของความลดลัดไม่ใช่ลักษณะแบบชั่วคราวข้าม ความซับซ้อนของรูปอ้างอิงนำจึงเป็นตัวกระตุ้นให้ เกิดการใช้คำสรรพนาม มัน ที่ไม่มีการอ้างถึงในตำแหน่งประธานของประโยค กล่าวคือเกิดประธานหุ่นขึ้นใน

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม “มัน” ใน ภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์

² นิสิตระดับปริญญาตรีบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาไทย ความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม *มัน* ที่เปลี่ยนแปลงไปจึงเป็นพัฒนาการภายในตัวภาษาซึ่งมีการสัมผัสกับภาษาอังกฤษเป็นเหตุจูงใจ เมื่อพิจารณาในเชิงแบบลักษณ์ภาษา จึงเห็นได้ว่าภาษาเน้นหัวเรื่องสามารถพัฒนาลักษณะทางภาษาบางประการของภาษาเน้นประธานได้เช่นกัน

คำสำคัญ: สรรพนาม การอ้างถึง รูปอ้างอิงนำ ประธานหุ่น

Abstract

Pronouns are traditionally defined as word class that refers to people, animals, or things repeated in the context. Previous studies, however, showed that in various cases, the pronoun */man1/* has been used without any explicit antecedents. For instance, Chutisilp (1984) posited that the pronoun */man1/* in the sentence *man1 pen1 khwa:m1 khit4 thi:4 di:1* has no meaning and is considered an English loan translation. The researcher thus wants to figure out how such referential meaning changed by making use of the analysis of diachronic data from the Thonburi period to the Rattanakosin period of B.E. 2550 (B.E. 2301 – B.E. 2550). The reason is because the pilot study found no occurrence of the use of pronoun */man1/* without nominal antecedents in the earlier periods. The findings show that antecedent types of the pronoun */man1/* in subject position have expanded from noun phrases to nominalizations, verb phrases, clauses, and discourses respectively. Finally, the length of antecedent is too lengthy that language users find it difficult to locate boundaries of antecedents. The referentiality is then considered to be gradient, not dichotomous, in nature. This antecedent complexity therefore triggers the non-referential use of pronoun */man1/* at the subject position. That is, it leads to the occurrence of dummy subject in Thai. The change in referentiality of the pronoun */man1/* is therefore the internal development motivated by the language contact with English. Typologically speaking, it is witnessed that a topic-prominent language can develop some linguistic features possessed by subject-prominent languages.

Keywords: Pronoun, Referentiality, Antecedent, Dummy Subject

บทนำ

การศึกษาเกี่ยวกับบุรุษสรรพนามเป็นหัวข้อหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจอย่างแพร่หลายในวงการภาษาศาสตร์ ในทางทฤษฎีแล้วคำสรรพนามจัดเป็นหมวดคำที่มีความหมายเชิงการอ้างถึงโดยเนื้อใน (inherently referential) กล่าวคือ ทุกครั้งที่มีการใช้คำสรรพนาม ผู้พูดและผู้ฟังจะรู้ว่ากำลังอ้างถึงสิ่งใด เป็นที่ทราบกันดีว่าคำสรรพนาม *มัน* ในภาษาไทยจัดเป็นคำสรรพนามเอกพจน์บุรุษที่ 3 ซึ่งใช้แทนคน สัตว์ และสิ่งของ รวมถึงการใช้กับคนที่มีความสนิทสนม (Iwasaki & Ingkaphirom, 2005) และการใช้ในกรณีที่ผู้พูดต้องการแสดงการดูถูก ต่อว่าหรือตำหนิบุคคลอื่นด้วยอารมณ์โกรธหรือไม่พอใจได้เช่นกัน

แต่ตำราไวยากรณ์ไทยต่าง ๆ มักกล่าวว่าภาษาไทยไม่มีประธานหุ่น³ตามหลักไวยากรณ์เชิงบัญญัติ (prescriptive grammar) ทั้งนี้เหตุผลสำคัญประการหนึ่งอาจเป็นเพราะข้อจำกัดในเชิงแบบลักษณ์ (typological restriction) ดังที่ลีและธอมป์สัน (Li & Thompson, 1976) กล่าวว่า ประธานไร้ความหมายพบได้ในภาษาที่เน้นประธาน (subject-prominent language) แต่ไม่พบในภาษาที่เน้นหัวเรื่อง (topic-prominent language) อย่างไรก็ตาม นววรรณ พันธุเมธา (2558, หน้า 24) ได้ให้ข้อสังเกตไว้ในเชิงอรรถในหนังสือ *ไวยากรณ์ไทยว่า* “ในบางประโยค *มัน* อยู่ในตำแหน่งของคำนามแต่ไม่ได้หมายถึงบุคคลหรือสิ่งใด ตัวอย่าง *มัน* จะเดือดร้อนกันไปหมด”

ความน่าสนใจอย่างยิ่งของคำสรรพนาม *มัน* ในภาษาไทยนั้นคือการใช้โดยไม่ได้ทำหน้าที่อ้างถึงสิ่งใด ๆ เลยในบางบริบท จากตัวอย่างของนววรรณ พันธุเมธา (2558) ที่ยกไปข้างต้น สามารถตั้งข้อสังเกตได้ว่า *มัน* ในประโยคที่ว่า “*มัน* จะเดือดร้อนกันไปหมด” แม้จะไม่มีรูปอ้างอิงนำ (antecedent) ใด ๆ แต่หากคำนึงถึงบริบทการใช้ในระดับข้อความ (discourse) แล้ว *มัน* ในที่นี้มีความเป็นไปได้ที่จะอ้างถึงหน่วยที่ใหญ่กว่าระดับของคำนาม

- (1) ชีวิตของพิศาลในวัยเด็กค่อนข้างจะยากจน แต่*มัน* แปลกที่เขากลับเป็นเด็กรักเรียนและขยันขันแข็ง
- (2) *ชีวิตของพิศาลในวัยเด็กค่อนข้างจะยากจน แต่*ชีวิตของพิศาล* แปลกที่เขากลับเป็นเด็กรักเรียนและขยันขันแข็ง

³ ในบทความวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกใช้คำศัพท์ภาษาไทยว่า *ประธานหุ่น* ให้ตรงกับคำว่า dummy subject ในภาษาอังกฤษ เนื่องจากผู้วิจัยสำรวจวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องแล้วพบว่าคำว่า dummy subject ใช้แพร่หลายและกว้างขวางกว่าชื่ออื่น ๆ ในความหมายที่กล่าวถึงสิ่งเดียวกัน

เมื่อพิจารณาตัวอย่างเพิ่มเติมในประโยค (1) จะยิ่งพบว่าเป็นเรื่องยากอย่างยิ่งที่จะระบุรูปอ้างอิงนำของคำสรรพนาม *มัน* เพราะเมื่อพิจารณาดูแล้ว การใช้สรรพนาม *มัน* ตรงนี้มีได้อ้างอิงถึงนามวลี *ชีวิตของพิศาล* อย่างแน่นอน เนื่องจากหากนำนามวลีดังกล่าวไปแทนที่คำสรรพนาม *มัน* ในประโยค จะทำให้ได้ประโยคใหม่ใน (2) ซึ่งไม่สื่อความหมายหรือมีความหมายของประโยคไม่เป็นที่ยอมรับสำหรับผู้พูดภาษาไทย

ลักษณะการใช้คำสรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งประธานของประโยคตามลักษณะดังกล่าวนี้ กล่าวคือการใช้บุรุษสรรพนาม *มัน* ซึ่งเป็นสรรพนามชี้เฉพาะ (definite pronoun) มาใช้แสดงความหมายการอ้างถึงสิ่งที่มีนัยทั่วไปโดยไม่จำเพาะเจาะจง (generic reference) (Phimsawat, 2011) โดยสันนิษฐานว่าเป็นการใช้ในโครงสร้างประธานหุ่น (dummy subject) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากภาษาอังกฤษโดยตรงผ่านงานแปลจำพวกนวนิยายและเรื่องสั้นดังแสดงในตัวอย่าง (3) และ (4) (Chutisilp, 1984)

- (3) ก. *มัน* เป็นความคิดที่ดี (สำนวนภาษาไทยที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาอังกฤษ)
 ข. ความคิดดี (สำนวนภาษาไทย)
- (4) ก. *มัน* เป็นเรื่องสนุก (สำนวนภาษาไทยที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาอังกฤษ)
 ข. เรื่องนั้นสนุก (สำนวนภาษาไทย)

อย่างไรก็ตาม แม้นักภาษาศาสตร์ส่วนใหญ่จะเห็นตรงกันว่าภาษาไทยเป็นภาษาเน้นหัวเรื่อง (สมทรงบุรุษพัฒน์ 2532; Hoonchamlong 1991; Iwasaki & Ingkaphirom, 2005, Minegishi 2011) แต่ก็มิงานวิจัยที่เห็นแย้งกับแบบลักษณ์ของลีและธอมป์สันที่ว่าภาษาเน้นหัวเรื่องไม่มีการใช้ประธานหุ่น ยกตัวอย่างเช่น กิติมาอินทรมพรรย์ (Indrambarya 2011; 2012) จำแนกคำสรรพนาม *มัน* ที่มีการใช้แบบไม่อ้างถึง (non-referential) แยกออกจากการใช้แบบอ้างถึง (referential) เพราะการปรากฏร่วมกับคำกริยาต่างประเภทกัน นอกจากนี้แล้ว จันทิมา อังคพณิชกิจ (2554) ยังจัดให้ *มัน* ที่มีการใช้แบบไม่อ้างถึงต้องมีรูปอ้างอิงนำหน่วยนาม (nominal antecedents) ในขณะที่ การใช้แบบไม่อ้างถึง จะไม่ปรากฏรูปอ้างอิงนำ

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาสรรพนาม *มัน* ในภาษาไทยในแง่ที่ยึดโยงกับโครงสร้างประธานหุ่นซึ่งไม่มีความหมายเชิงการอ้างถึงจึงยังคงมีความคลุมเครือ กล่าวคือไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าเป็นโครงสร้างที่มีอยู่จริงในภาษาไทยหรือไม่ หรือเป็นเพียงอิทธิพลการแปลเป็นครั้งคราว ข้อจำกัดสำคัญที่ทำให้งานวิจัยที่ผ่านมาเป็นการศึกษาข้อมูลภาษาสมัยเดียว (synchronic data) ทำให้ไม่สามารถอธิบายพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นข้ามช่วงเวลาได้ นอกจากนี้แล้วการการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการ

อ้างถึงของสรรพนาม *มัน* โดยใช้ข้อมูลข้ามสมัยจะสะท้อนภาพการเปลี่ยนแปลงวิถีปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาของคนในสังคม รวมถึงแสดงกระบวนการปรับเปลี่ยนภาษาให้ทันสมัย (language modernization) ด้วย

บทความวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงการอ้างถึงของ สรรพนาม *มัน* ตั้งแต่สมัยธนบุรีจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2301 – 2550) เพื่อดูพัฒนาการทางความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา และพยายามอธิบายการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำสรรพนาม *มัน* ที่แต่เดิมมีเฉพาะการใช้ในความหมายเชิงการอ้างถึงว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัตินี้จนถูกนำไปใช้ในความหมายที่ไม่มี ความหมายเชิงการอ้างถึงได้อย่างไร

ทบทวนวรรณกรรม

1. คำสรรพนาม

คำสรรพนามจัดเป็นสากลลักษณะทางภาษา (Greenberg, 1963) นับเป็นรูปภาษาแสดงการอ้างถึง (referring expression) เช่นเดียวกับนามวลี แต่เดิมสรรพนามมักถูกนิยามว่าเป็นคำที่ใช้แทนคำนาม แต่นักภาษาศาสตร์ส่วนใหญ่ในปัจจุบันไม่ค่อยยอมรับคำนิยามดังกล่าวมากนัก เนื่องจากมีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าบุรุษสรรพนาม (personal pronoun) อาจไม่ได้ใช้แทนคำนามในทุกกรณีไป รวมถึงนิยมสรรพนาม (demonstrative pronoun) หรือปฤจฉาสรรพนาม (interrogative pronoun) ก็อาจสามารถใช้แทนคำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ หรือแม้แต่คำกริยาได้ด้วยเช่นกัน (Bhat, 2004)

คำสรรพนามเป็นหมวดคำประเภทหนึ่ง จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าคำสรรพนามแบ่งประเภทใหญ่ ๆ ได้เป็น 2 ประเภท ประเภทหนึ่งคือคำสรรพนามชี้เฉพาะ (definite pronouns) ซึ่งหมายถึง คำแทนนามที่กล่าวถึงไปแล้ว เช่น *he she it him her* สรรพนามชี้เฉพาะจะประกอบด้วยอรรถลักษณะ ได้แก่ บุรุษ พจน์ เพศ การรวมหรือแยกผู้ฟัง ระยะห่างระหว่างผู้พูดผู้ฟัง หน้าที่ทางความหมาย และหน้าที่ทางไวยากรณ์ และอีกประเภทหนึ่งคือคำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ (indefinite pronouns) ซึ่งหมายถึง คำแทนนามที่เพิ่งกล่าวถึงเป็นครั้งแรก เช่น *everyone someone anyone* (Givon, 1984)

ในบริบทของการสื่อสารในชีวิตประจำวัน เราใช้การอ้างถึง (reference) เพื่อกล่าวถึงสิ่งที่เราต้องการอ้างถึง (referent) อยู่ตลอดเวลา การอ้างถึงจึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การสื่อสารไหลลื่นและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการอ้างถึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความต่อเนื่องและสัมพันธภาพภายในข้อความ (cohesion in discourse) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการสร้างความหมายเชิงการอ้างถึง (referentiality) ขึ้นมานั่นเอง

(Halliday and Hasan, 1976) การอ้างถึงจึงเป็นปรากฏการณ์ที่รูปภาษา (linguistic expression) แสดงการอ้างถึงรูปอ้างอิงนำ (antecedent) เพื่อบ่งชี้สรรพสิ่ง (entity) ในโลก หากเป็นการอ้างถึงไปยังส่วนที่มาก่อนหน้าในข้อความจะเรียกว่า การอ้างถึงข้างหลัง (back-reference or anaphora) และหากเป็นการอ้างถึงไปยังส่วนที่มาข้างหลังในข้อความจะเรียกว่า การอ้างถึงข้างหน้า (forward-reference or cataphora)

การอ้างถึงที่มีรูปภาษาซึ่งมีองค์ประกอบทางความหมายในการบ่งชี้การมีอยู่ของสิ่งใด ๆ ในข้อความ เรียกว่า การอ้างถึงทางอรรถศาสตร์ (semantic referentiality) ส่วนการอ้างถึงซึ่งมีรูปภาษาที่แสดงมูลบท (presupposition) กล่าวคือผู้พูดตั้งใจที่จะใช้รูปภาษาเพื่อบ่งชี้ถึงสิ่งใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริบทของถ้อยคำที่พูด โดยไม่มีรูปภาษาที่แสดงแบบตรงไปตรงมา จำเป็นต้องใช้การอนุมานเพื่อทำความเข้าใจ เรียกว่า การอ้างถึงทางวจนปฏิบัติ (pragmatic referentiality) (Chen, 2009)

ในอดีต ความหมายเชิงการอ้างถึง (referentiality) มักถูกมองว่าเป็นความแตกต่างแบบขั้วตรงข้าม (dichotomy) กล่าวคือ ความหมายแบบอ้างถึงและความหมายแบบไม่อ้างถึง (Finegan, 2004; Huddleston & Plum, 2002; Levinson, 1983; Lyons, 1977; Yule, 1996). รูปภาษาใด ๆ จะจัดเป็นรูปภาษาที่แสดงการอ้างถึง (referential expression) ได้ก็ต่อเมื่อสามารถระบุถึงอ้างถึง (referent) ในข้อความได้เท่านั้น ในทางตรงกันข้าม หากไม่อ้างถึงสรรพสิ่งที่จำเพาะเจาะจง (particular entity) ใด ๆ ในข้อความก็จะถูกจัดให้เป็นรูปภาษาที่ไม่แสดงการอ้างถึง (non-referential expression) ไปโดยปริยาย

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในช่วงต่อมาเริ่มมีข้อเสนอใหม่ว่าความหมายเชิงการอ้างถึงควรมีลักษณะแบบลดลาด (gradience) มากกว่าที่จะเป็นแบบขั้วตรงข้าม ปีปาโลวา (Pipalova, 1988) เสนอว่า ความแตกต่างระหว่างการอ้างถึงและการไม่อ้างถึงนั้นไม่อาจอธิบายให้เป็นลักษณะแบบขั้วตรงข้ามอย่างเรียบง่ายตรงไปตรงมาได้ แต่ต้องอธิบายโดยอาศัยมโนทัศน์เกี่ยวกับระดับของความหมายเชิงการอ้างถึง (degree of referentiality) ซึ่งเป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างปัจจัยทางภาษาในระดับต่าง ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นด้านหน่วยคำ ด้านไวยากรณ์ ด้านความหมาย และด้านวจนปฏิบัติ

ประธานหุ่น (dummy subject) มีชื่อเรียกหลากหลายแตกต่างกันไป เช่น ประธานว่างเปล่า (null subject) ประธานทางไวยากรณ์ (grammatical subject) หรือประธานส่วนเกิน (pleonastic subject) แต่นิยามศัพท์เหล่านี้ล้วนหมายถึงคำสรรพนามที่สูญเสียความหมายเชิงการอ้างถึงไป หน้าที่หลักที่พบบ่อยคือการเติมเต็มความจำเป็นเชิงไวยากรณ์ในตำแหน่งประธานของประโยค (Quirk et al., 1985)

อย่างไรก็ตาม แอชเชอร์ (Asher, 1993) กล่าวว่าประธานหุ่นยังคงมีความหมายเชิงการอ้างถึงอยู่ แต่เป็นการอ้างถึงเหตุการณ์ (event reference) การอ้างถึงเหตุการณ์จะไม่ถูกกล่าวถึงแบบตรงไปตรงมา แต่สามารถใช้นิยมนสรรพนามหรือประธานหุ่นแทนเพื่ออ้างถึงเหตุการณ์ได้ การอ้างถึงจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การอ้างถึงเชิงนามธรรม (abstract anaphora)

2. งานวิจัยเกี่ยวกับสรรพนาม มัน กับโครงสร้างประธานหุ่นในภาษาไทย

สำหรับคำสรรพนาม มัน ในภาษาไทย กิติมา อินทร์มรรย์ (Indrambarya, 2011) ได้ศึกษาและวิเคราะห์ให้คำสรรพนาม มัน ที่ใช้แบบไม่อ้างถึงเป็นคนละประเภทกับการใช้แบบอ้างถึง เนื่องจากการใช้แบบไม่อ้างถึงจะปรากฏร่วมกับกริยาอบุรุษ (impersonal verbs) เท่านั้น กิติมา อินทร์มรรย์ (Indrambarya, 1994) นิยามกริยาอบุรุษไว้ว่าเป็นคำกริยาที่ไม่ต้องการประธานที่มีความหมายเชิงการอ้างถึง (referential subject) ซึ่งสามารถแบ่งย่อยลงไปได้เป็น 2 ประเภท คือ คำกริยาอบุรุษแท้ (true-impersonal verb) และ คำกริยาอบุรุษเทียม (pseudo-impersonal verb)

คำกริยาอบุรุษแท้ถูกนิยามว่าเป็นคำกริยาที่ไม่ต้องการประธานประเภทปรากฏชัด (overt subject) ในขณะที่คำกริยาอบุรุษเทียมจะต้องการประธานที่ไม่มีความหมายเชิงการอ้างถึงประเภทปรากฏชัด (overt non-referential subject) กล่าวคือประธานเต็มเต็ม (expletive subject) เช่นเดียวกับ expletive 'it' ในภาษาอังกฤษ เช่นในประโยค It rained a lot yesterday. โดยที่สรรพนาม it ในประโยคนี้ไม่ได้อ้างถึงสิ่งใด เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นประธานของประโยคเท่านั้น

กิติมา อินทร์มรรย์ (Indrambarya, 1994) ได้วิเคราะห์ให้คำกริยา เกิด มี และ ปรากฏ เป็นคำกริยาอบุรุษแท้ที่แสดงการมีอยู่ในภาษาไทย นอกจากนี้ยังมีคำกริยาแสดงระดับของความเป็นไปได้ การเข้าถึง เวลา และอุณหภูมิ (verbs indicating degree of possibility, accessibility, time, temperature) คำสรรพนาม มัน สามารถปรากฏร่วมกับคำกริยาเหล่านี้ได้ในภาษาที่ไม่เป็นทางการและภาษาพูด (informal and colloquial usage) แต่ไม่เป็นที่ยอมรับในการใช้แบบภาษาทางการ (formal usage)

ตัวอย่างคำกริยาแสดงการมีอยู่ เช่น *มันเกิดแผ่นดินไหวที่ญี่ปุ่น ตัวอย่างคำกริยาแสดงระดับของความเป็นไปได้ เช่น (มัน)เหลือเชื่อว่ามีสัตว์เล็ก ๆ จะมีพิษร้ายแรง ตัวอย่างคำกริยาแสดงการเข้าถึง เช่น (มัน)ไม่

ง่ายที่จะลืมใครสักคน ตัวอย่างคำกริยาแสดงเวลา เช่น *กว่าจะถึงบ้าน(มัน)จะดีก็มาก* และตัวอย่างคำกริยาแสดงคุณทรมิ เช่น *วันนี้ทำไม(มัน)ร้อนจัง*

คำกริยาอบุรุษเทียมต้องการประธานที่ไม่มีความหมายเชิงการอ้างถึงประเภทปรากฏชัด นั่นก็คือคำสรรพนาม *มัน* คำกริยาอบุรุษเทียมมักจะเป็นคำกริยาที่แสดงสภาวะจิตใจ (psychological state) มากกว่าที่จะเป็นคำกริยาที่แสดงอาการหรือการกระทำ (action verb) การใช้คำสรรพนาม *มัน* กับคำกริยาในกลุ่มนี้จะแสดงความรู้สึกถ้อยห่าง (alienation) ของผู้พูดออกจากเหตุการณ์ การกระทำหรือกิจกรรมที่ไม่พึงปรารถนา ตัวอย่างคำกริยาแสดงความรู้สึก (verbs of feeling) เช่น *มัน/ฉัน* ปวดนอนหงายไม่ได้ และตัวอย่างคำกริยาแสดงสภาวะจิตใจ เช่น *มัน/ฉัน* หิว

นอกจากเรื่องการปรากฏร่วมของคำสรรพนาม *มัน* กับคำกริยาประเภทต่าง ๆ แล้ว กิติมา อินทรมพรชัย (Indrambarya 2012) ยังศึกษาคำสรรพนาม *มัน* ในแง่ของความแจ่มชัดในการปรากฏ (explicitness) อีกด้วย กิติมา อินทรมพรชัยนิยามให้ประธานอบุรุษ (impersonal subject) หรือประธานที่ไม่อ้างถึง (non-referential subject) เป็นประธานที่ไม่แสดงสิ่งอ้างถึง (reference) ใด ๆ หรือสิ่งอ้างถึงไม่ได้ชี้เฉพาะเจาะจงลงไป (unspecified) หรือเป็นประธานว่างเปล่า (null subject) เพื่อเติมเต็มในทางไวยากรณ์ เมื่อพิจารณาความแจ่มชัดในการปรากฏ กล่าวคือการทำ ความเข้าใจสิ่งที่อ้างถึง (referent) แล้ว จะพบว่าประธานว่างเปล่านั้นมีความแจ่มชัดน้อยกว่าประธานที่ปรากฏชัดเจน (overt subject) เนื่องจากประธานว่างเปล่านั้นจะมีความคลุมเครือของสิ่งที่ถูกอ้างถึงสูงมากกว่า

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากตัวบทร้อยแก้วที่เขียนขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2301-2550 ครอบคลุมช่วงระยะเวลาทั้งสิ้น 250 ปี กล่าวคือตัวบทที่เลือกมาใช้ศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้อยู่ในสมัยธนบุรีถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ทั้งนี้เนื่องจากเอกสารร้อยแก้วในสมัยสุโขทัยและอยุธยา มีจำนวนน้อย รวมทั้งผลจากการทำวิจัยนำร่องพบว่าการใช้คำสรรพนาม *มัน* ในสมัยดังกล่าวเป็นการใช้ในฐานะของคำสรรพนามแทนนามทั้งสิ้น เอกสารที่นำมาศึกษาถูกแบ่งออกเป็น 5 ช่วงเวลาโดยในแต่ละช่วงสมัยมีการแบ่งระยะเวลาเป็นช่วงละ 50 ปี คือ ช่วงที่ 1 พ.ศ. 2301 – 2350 ช่วงที่ 2 พ.ศ. 2351 – 2400 ช่วงที่ 3 พ.ศ. 2401 – 2450 ช่วงที่ 4 พ.ศ. 2451 – 2500 และช่วงที่ 5 พ.ศ. 2501 – 2550 การแบ่งตัวบทออกเป็นช่วงเวลาเท่ากันเป็นวิธีการที่นักภาษาศาสตร์เชิงประวัตินิยมใช้ในกรณีที่มีการแบ่งตัวบทตามสมัยการปกครองมีปริมาณตัวบทแตกต่างกันมาก ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีนี้ในการเก็บข้อมูล

การเลือกตัวบทเพื่อใช้เก็บข้อมูลในช่วงที่ 1 – 4 ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูลเองโดยใช้การเก็บข้อมูลแบบสุ่มตามโอกาส (opportunistic data collection) เนื่องจากตัวบทมีปริมาณน้อย โดยผู้วิจัยเลือกใช้ตัวบทตามรายชื่อที่ปรากฏในบทความเรื่อง *การสำรวจและคัดเลือกตัวบทสำหรับคลังข้อมูลภาษาไทยเชิงประวัติแห่งชาติ*⁴ โดยพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ และคณะ (2558) สำหรับการเก็บข้อมูลส่วนในช่วงที่ 5 นั้นผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (<http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3/>) ซึ่งเป็นคลังข้อมูลขนาดใหญ่ประมาณ 33 ล้านคำ โดยสุ่มเลือกตัวอย่างประโยคที่มีการใช้คำว่า *มัน* ขึ้นมาทั้งสิ้น 1,000 ตัวอย่างเพื่อใช้เป็นตัวแทนข้อมูลในการวิเคราะห์

ขนาดของคลังข้อมูลในแต่ละช่วงสมัยได้ออกมาไม่เท่ากัน ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงสมัยต้นนั้นตัวบทร้อยแก้วยังมีปริมาณไม่มากนัก ขนาดของคลังข้อมูลในแต่ละช่วงสมัยได้ผลออกมาเป็นดังนี้ คลังข้อมูลของช่วงที่ 1 มีขนาดประมาณ 63,300 คำ คลังข้อมูลของช่วงที่ 2 มีขนาดประมาณ 128,000 คำ คลังข้อมูลของช่วงที่ 3 มีขนาดประมาณ 582,200 คำ คลังข้อมูลของช่วงที่ 4 มีขนาดประมาณ 598,000 คำ และคลังข้อมูลของช่วงที่ 5 มีขนาดประมาณ 505,000⁵ คำ

ในขั้นตอนของการเตรียมข้อมูลตัวบทก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำกับข้อมูลประเภทของตัวบท (genre) ออกเป็นตัวบททางการ (formal) กับตัวบทไม่เป็นทางการ (informal) และกำกับข้อมูลประเภทของเนื้อหา (domain) ออกเป็นตัวบทเชิงให้ข้อมูล (informative) กับตัวบทเชิงจินตนาการ (imaginative) ทั้งนี้ก็เพื่อ

⁴ ดูรายชื่อตัวบทที่ใช้ได้ในภาคผนวก

⁵ ค่าความถี่ต่อล้านคำของคำว่า *มัน* เท่ากับ 1979.629 บทความวิจัยนี้สุ่มตัวอย่างขึ้นมา 1,000 ตัวอย่าง ขนาดของคลังข้อมูลที่ใช้จึงมีขนาดเท่ากับ $(1,000 \times 1,000,000) / 1,979.629$ หรือก็คือประมาณ 505,000 คำ

ใช้เป็นข้อมูลเพิ่มเติมตามแนวทางของคลังข้อมูลภาษาอังกฤษแห่งชาติ (British National Corpus: BNC) (Lee, 2001) ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการคำนวณผลทางสถิติเพื่อหาโมเดลที่เหมาะสมที่สุดในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

การใช้คำสรรพนาม *มัน* 200⁶ ตัวอย่างแรกของแต่ละตัวบทจะถูกนำมาพิจารณาพร้อมบริบท (context) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านไวยากรณ์โดยใช้แนวคิดตามกรอบไวยากรณ์โครงสร้าง (structural grammar) และความหมายโดยใช้แนวคิดทั้งการพิจารณาความหมายเชิงอรรถศาสตร์ (semantic meaning) และความหมายในเชิงวัจนปฏิบัติ (pragmatic meaning) กล่าวคือ

1. การวิเคราะห์บทบาททางไวยากรณ์ (grammatical roles) ของสรรพนาม *มัน* ภายในประโยคแบ่งออกเป็น 5 กรณีตามตามเกณฑ์ตำแหน่งในการปรากฏ (distributional criteria) การวิเคราะห์บทบาททางไวยากรณ์ไม่มีบทบาทต่อการเข้าใจความหมายของสิ่งอ้างอิง (referent) โดยตรง แต่ความถี่ของบทบาททางไวยากรณ์แต่ละประเภทที่เพิ่มขึ้นตามช่วงเวลาจะสามารถบ่งบอกหน้าที่ซึ่งก่อให้เกิดความหมายเปลี่ยนแปลงเชิงการอ้างอิง (referentiality) หรือก็คือการทำความเข้าใจกระบวนการอ้างอิง (reference) เพื่อตีความสิ่งอ้างอิง (referent) ได้อย่างถูกต้อง รายละเอียดการวิเคราะห์บทบาททางไวยากรณ์มีดังนี้

1. ประธาน (subject) คือ มัน + กริยาวลี เช่น เพื่อนบ้านเลี้ยงหมาไว้ตัวหนึ่ง มันมีนิสัยซุกซนและกินเก่งมาก
2. กรรมของกริยา (verbal object) คือ กริยาวลี + มัน เช่น สัตว์ก็มีชีวิตจิตใจไม่ต่างจากคนนะครับ คุณอย่าตีและทรมานมันแบบนั้นเลย
3. กรรมของบุพบท (prepositional object) คือ บุพบท + มัน เช่น ถ้าคุณอยากจะได้ยงสัตว์จริง ๆ คุณต้องศึกษาลักษณะนิสัยและการกินอยู่ของมันให้ดีก่อนนะ
4. ตัวเน้นประธาน (emphasis marker of subject) นามวลี + มัน + กริยาวลี เช่น แม่หามันดูมาก เพราะกลัวว่าใครจะเข้าไปยุ่งกับลูกน้อยที่เพิ่งลืมตาดูโลก
5. ตัวเน้นกรรมของกริยา (emphasis marker of verbal object) คือ กริยาวลี + นามวลี + มัน เช่น อย่านไปตีเจ้าดำมันเลย มันขโมยหมูปิ้งไปกินเพราะคงจะหิวมาก

2. การวิเคราะห์ความหมายเชิงการอ้างอิงของสรรพนาม *มัน* โดยการวิเคราะห์ประเภทของรูปอ้างอิงนำ (antecedent type) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลัก 8 ประเภทย่อย การวิเคราะห์รูปอ้างอิงนำประเภทปรากฏ

⁶ ผู้วิจัยคัดคำพ้องรูปและพ้องเสียงของคำว่า *มัน* ออก ไม่ได้นำมาพิจารณา กรณีเหล่านี้ประกอบด้วย (1) มัน 'หัวสะสมอาหารใต้ดินของพืช' เช่น มันเทศ (2) มัน 'ไขมัน, น้ำมัน' เช่น มันหมู, (3) มัน 'สิ้นเป็นมันมันวาว' เช่น หน้ามัน อาหารมัน กินอาหารมัน ใส่รองเท้ามันวาว และ (4) ส่วนประกอบของสำนวนหรือวลีตายตัว ช่างมัน มันมือ

ชัดเจน (explicit antecedent) ผู้วิจัยพิจารณาจากรูปปรากฏทางภาษา (linguistic realization) เป็นสำคัญ เนื่องจากรูปภาษา (linguistic form) ถือเป็นสิ่งที่แสดงความหมาย (meaning) ในภาษา กล่าวคือ นามวลีและนามวลีแปลงอ้างถึงสรรพสิ่งที่ป็นรูปธรรมและนามธรรม (concrete and abstract entities) กริยาวลีอ้างถึงการกระทำ (action) และกิจกรรม (activity) อนุพากย์อ้างถึงเหตุการณ์เดี่ยว (simple event) และข้อความอ้างถึงเหตุการณ์ซับซ้อน (complex event) ในส่วนรูปอ้างอิงนำประเภทไม่ปรากฏชัดเจน (implicit antecedent) ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการแบ่งประเภทความหมายเชิงการอ้างถึงซึ่งตีความจากมุมมองเชิงวัชปฏิบัติของ Gundel, Hedberg & Zacharski (2005) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. รูปอ้างอิงนำประเภทปรากฏชัดเจน (explicit antecedent) ประกอบด้วย 1) นามวลี (noun phrase) 2) นามวลีแปลง (nominalization) 3) กริยาวลี (verb phrase) 4) อนุพากย์ (clause) และ 5) ข้อความ (discourse)⁷

(5) เวลาฝรั่งสูงชันขมาโรงพยาบาล มันจะเดินตามต้อย ๆ

(6) การพูดบอกต้องฝึกจนสามารถพูดได้นำฟัง มันเป็นยาวิเศษสำหรับทุกคน

(7) ได้เห็นอาจารย์ทำงานถึงได้รู้ ขอบอาจารย์เมื่อไรก็ไม่รู้สึกตัว มันค่อยเป็นค่อยไป

(8) ผู้นำประเทศต่าง ๆ มาไม่พร้อมเพียงกัน มันสะท้อนให้เห็นอะไรบางอย่าง

(9) แม่น้ำเป็นตัวสำคัญสำหรับระบบนิเวศชายฝั่ง ถ้าน้ำเสียก็จบ ห่วงโซ่ปากอ่าวนี้ก็หมด มันเป็นอย่างนี้มานานแล้ว

เมื่อพิจารณาตัวอย่างที่แสดงใน (5) – (9) จะพบว่าคำสรรพนาม มัน ถูกใช้แทนรูปอ้างอิงนำซึ่งปรากฏชัดเจน อันได้แก่ นามวลี สุนัข นามวลีแปลง การพูดบอก กริยาวลี ขอบอาจารย์ อนุพากย์ ผู้นำประเทศต่าง ๆ มาไม่พร้อมเพียงกัน และข้อความ แม่น้ำเป็นตัวสำคัญสำหรับระบบนิเวศชายฝั่ง ถ้าน้ำเสียก็จบ ห่วงโซ่ปากอ่าวนี้ก็หมด ตามลำดับ

⁷ ในบทความวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกใช้คำศัพท์ภาษาไทยว่า ข้อความ ให้ตรงกับคำว่า discourse ในภาษาอังกฤษ เนื่องจากผู้วิจัยมุ่งเน้นพิจารณาในเชิงโครงสร้างภาษาว่าเป็นหน่วยที่ใหญ่กว่าระดับประโยคขึ้นไป (Harris 1952; Stubbs 1983) โดยหลีกเลี่ยงการใช้คำว่า สัมพันธสาร หรือ บริจเฉท ซึ่งมุ่งเน้นการเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายใน รวมถึงหลีกเลี่ยงการใช้คำว่า วาทกรรม ซึ่งมุ่งเน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างการใช้ภาษาและวิถีปฏิบัติทางสังคม (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2557)

2. รูปอ้างอิงนำประเภทไม่ปรากฏชัดเจน (implicit antecedent) ซึ่งสามารถเข้าใจได้ด้วยการอนุมาน (inference) ประกอบด้วย 1) ความหมายนัยยะไม่เจาะจง (genericity) และ 2) ความหมายเชิงบริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้องหรือถูกกระตุ้น (relevant or activated circumstance)

(10) ถ้าเดินไปด้วยความทุกข์ จะรู้สึกว่ามันถึงช้า แต่ถ้าเดินไปด้วยความสุขจะถึงเร็ว

(11) ก: “ทุกคน กินซะเค้กวันเกิดแล้วจะโชคดี”

ข: “แหมมันขึ้นมาถึงคอแล้วล่ะพี่”

เมื่อพิจารณาตัวอย่าง (10) จะพบว่าคำสรรพนาม มัน ไม่ได้ใช้แทนรูปอ้างอิงนำใด ๆ ที่ปรากฏให้เห็นชัดเจน แต่เมื่อพิจารณาข้อความทั้งหมดแล้วจะสามารถตีความได้ว่าถูกใช้อ้างอิงถึงความหมายนัยยะไม่เจาะจง กล่าวคือใครก็ตามที่ปฏิบัติตามนั้นก็ล้วนจะประสบอารมณ์ความรู้สึกเดียวกัน ในขณะที่ตัวอย่าง (11) แม้ไม่ปรากฏรูปอ้างอิงนำ แต่ก็สามารถอนุมานได้ชัดเจนว่าหมายถึงอาหารใด ๆ ที่กินเข้าไปก่อนหน้าซึ่งอาจจะเป็นเค้กหรืออาหารอื่น ๆ ที่รับประทานมาก่อนหน้านั้นจนอิ่มแล้วก็ได้

3. ไม่มีรูปอ้างอิงนำ (no antecedent) ซึ่งได้แก่ ประธานหุ่น (dummy subject) ซึ่งเกิดใน 2 หน่วยสร้าง คือ หน่วยสร้างการประเมินค่า (evaluative construction) และหน่วยสร้างแสดงการมีอยู่ (existential construction)

(12) ในทางการเมืองมันเป็นไปได้ทั้งหมด เพราะพวกนี้ก็เคยอยู่พรรคเดียวกันมาทั้งนั้น

(13) เอ้า ใช้ฟันแบบนี้จะติดได้ไง มันต้องมีเชื้อไฟดิ

เมื่อพิจารณาตัวอย่าง (12) จะพบว่าคำสรรพนาม มัน ปรากฏอยู่ในตำแหน่งประธานของประโยคซึ่งมีภาคแสดงแสดงการประเมินค่า ส่วนในตัวอย่าง (13) คำสรรพนาม มัน ปรากฏอยู่ในตำแหน่งประธานของประโยคซึ่งมีภาคแสดงแสดงการมีอยู่ ทั้งสองกรณีนี้ไม่ปรากฏรูปอ้างอิงนำแต่อย่างใด รวมทั้งไม่สามารถอนุมานสิ่งที่ถูกอ้างถึงได้ด้วยเช่นกัน สรรพนาม มัน ในสองตัวอย่างนี้จึงทำหน้าที่ประธานหุ่นให้กับภาคแสดงของหน่วยสร้างการประเมินค่าและหน่วยสร้างแสดงการมีอยู่ตามลำดับ

หลังจากที่ผู้วิจัยวิเคราะห์หีบหอบทางไวยากรณ์และความหมายเชิงการอ้างถึงตามประเภทของรูปอ้างอิงนำเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบผลการวิเคราะห์กับนักภาษาศาสตร์อีกหนึ่งท่านเพื่อยืนยันความถูกต้องและปรับแก้การวิเคราะห์ให้สอดคล้องตรงกัน หลังจากนั้นจึงนับความถี่ของสรรพนาม มัน ซึ่งทำให้ได้ค่าความถี่ดิบ (raw frequency) มา อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้ว่าขนาดของคลังข้อมูลในแต่ละช่วงสมัยมีขนาดต่างกันมาก ค่าความถี่ดิบที่ได้มานี้จึงต้องปรับให้เป็นค่าความถี่ปรับฐาน (normalized frequency) ก่อนจึงจะนำไปเปรียบเทียบกันได้

ฐานที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายมากที่สุดสำหรับการปรับฐานความถี่ของคลังข้อมูลภาษาก็คือ ความถี่ต่อล้านคำ (per million words) (McEnery, Xiao, & Tono, 2006) ซึ่งมีสูตรที่ใช้ในการปรับฐานแสดงได้ดังนี้

$$NF = (RF/Corpus Size) * 1,000,000$$

NF คือ ค่าความถี่ปรับฐาน (normalized frequency)

RF คือ ค่าความถี่ดิบ (raw frequency)

เมื่อผู้วิจัยได้ค่าความถี่ปรับฐานของสรรพนาม มัน ในแต่ละบทบาททางไวยากรณ์และแต่ละความหมายเชิงการอ้างถึงตามประเภทของรูปอ้างอิงนำมาแล้ว ผู้วิจัยจึงกำหนดให้ค่าความถี่เป็นตัวแปรตาม (dependent variable) โดยมีตัวแปรต้น (independent variable) คือ ช่วงสมัยของตัวบท (period) ประเภทของตัวบท (genre) และประเภทของเนื้อหา (domain)

ผู้วิจัยได้คำนวณผลทางสถิติโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้น (linear regression model) ในโปรแกรม R พบว่าประเภทของตัวบทซึ่งมีตัวบททางการและตัวบทไม่เป็นทางการไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แต่ช่วงสมัยกับประเภทของเนื้อหาซึ่งมีเนื้อหาเชิงให้ข้อมูลและเนื้อหาเชิงจินตนาการมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจริง

ผู้วิจัยจึงได้คำนวณโมเดลทางสถิติทั้งสิ้น 4 แบบ กล่าวคือ 1) กำหนดให้ตัวแปรต้นคือ ช่วงสมัย 2) กำหนดให้ตัวแปรต้นคือ ประเภทของตัวบท 3) กำหนดให้ตัวแปรต้นคือ ช่วงสมัยและตัวบทซึ่งไม่มีปฏิสัมพันธ์กัน และ 4) กำหนดให้ตัวแปรต้นคือ ช่วงสมัยและตัวบทซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กัน ทั้งนี้เพื่อหาว่าโมเดลใดอธิบายข้อมูลได้ดีที่สุด

ผลการวิจัย

ข้อมูลที่พบแสดงให้เห็นว่าการใช้สรรพนาม *มัน* ในช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2301-2350) และในช่วงที่ 2 (2351-2400) ทุกตัวอย่างเป็นการใช้ในเชิงต้นแบบ (prototypical use) กล่าวคือ ใช้เพื่อแทนรูปอ้างอิงนำที่เป็นนามวลีเพียงอย่างเดียวเท่านั้น การระบุสิ่งอ้างอิงจึงทำได้ง่ายและตรงไปตรงมา

(14) สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงวิโรจจักร์สปรักษานาด่าหมื่นฤทธิ์อาคเนว่า อ้ายชานอกเจ้า ถ้าอ้ายเหล่าร้ายมันตั้งค้ายสูงจะให้หักค้ายเข้าไป ถ้าเข้าไปมิได้ จะบั่นศีรษะเสีย

(จดหมายรายวันทัพ)

(15) เจ้าเมืองเอาเงินจำนวนหลวงออกจำหน่ายให้ราษฎรยืมซื้อข้าวกินและข้าวปลูก วัทำนา ให้สืบดูถ้าเห็นมันยากจนจริงแล้วพระราชทานให้ยกเสีย

(พระราชสาส์น ร.1 พระราชทานไปยังประเทศจีน)

จากตัวอย่าง (14) และ (15) จะพบว่าการใช้คำสรรพนาม *มัน* ใช้เพื่อแสดงการอ้างอิงถึงรูปอ้างอิงนำที่กล่าวถึงไปแล้วก่อนหน้านี้ กล่าวคือ *อ้ายเหล่าร้าย* และ *ราษฎร* ตามลำดับ การใช้ในลักษณะดังกล่าวนี้จัดเป็นการใช้คำสรรพนามในเชิงต้นแบบ นั่นคือใช้เพื่อแทนคน สัตว์ หรือสิ่งของที่ได้กล่าวถึงไปแล้วก่อนหน้านี้

ในช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2401-2450) นอกจากการใช้ในเชิงต้นแบบแล้ว เริ่มปรากฏรูปอ้างอิงนำประเภทที่ไม่ใช่ชื่อนาม (non-nominal antecedents) อันได้แก่นามวลีแปลง กริยาวลี ประโยค และข้อความ รวมไปถึงรูปอ้างอิงนำไม่ปรากฏชัดเจน (implicit antecedent) แต่สามารถเข้าใจได้ด้วยการอนุมาน (inference) และพบว่าการใช้สรรพนาม *มัน* โดยไม่มีรูปอ้างอิงนำ (no antecedent) ในช่วงสมัยที่ 3 นี้มีปริมาณการใช้น้อยถึงน้อยมาก

(16) แอสสิสแตนท์เรดิเคนตย์ยกยาเคื่องนัก ว่าอยู่ต่อกันเพียงชั่วโมงเศษเท่านั้นไม่ควรจะ จ้องหองดูถูกสุดต่านเปล่า ๆ เราก้เห็นด้วยว่า มัน ก็ไม่เปนอะไร

(ระยะทางเที่ยวชวากว่าสองเดือน)

(17) ตั้งใจไว้ว่าถึงเมืองใดจะหาของที่ทำเมืองนั้นให้ได้สิ่งหนึ่ง ที่นี้ช่างหายากเสียจริง ตกกลงเปนต้องซื้อเครื่องทองที่เล็กทำ มัน ก็ชอบกลดี เปนเรื่องฮกลกชั่วทั้งสิ้น

(ระยะทางเที่ยวชวากว่าสองเดือน)

(18) ตั้งใจจะขึ้นนอนแต่ 5 ทุ่ม แต่ มัน ช่างประดักประเดิดด้วยไม่เคยต้องเรียกสั่งไปเสียทุกอย่าง กว่าจะพร้อมได้เปนนาน

(ไกลบ้าน เล่มที่ 1)

จากตัวอย่าง (16) (17) และ (18) จะพบว่าการใช้คำสรรพนาม *มัน* ถูกใช้เพื่อแสดงการอ้างถึงรูปอ้างอิงนำที่ไม่ใช่คำนามหรือนามวลีในเชิงการใช้ต้นแบบอีกต่อไป แต่เป็นการใช้เพื่ออ้างถึงรูปอ้างอิงนำซึ่งเป็นกริยาวลี *จงท่องดูทุกสุดด้าน* รูปอ้างอิงนำซึ่งเป็นข้อความ *ตั้งใจไว้ว่าถึงเมืองใดจะหาของที่ทำเมืองนั้นให้ได้สิ่งหนึ่ง* ที่นี้ช่างหายากเสียจริง *ตกลงแปดต้องซื้อเครื่องทองที่เจ๊กทำ* และใช้เป็นประธานหุ่นของภาคแสดงซึ่งแสดงการประเมินค่า *ช่างประดักประเดิด* ตามลำดับ อย่างไรก็ตามการใช้คำสรรพนาม *มัน* เป็นประธานหุ่นในช่วงที่ 3 นี้ยังพบเป็นจำนวนน้อยมาก

เมื่อพิจารณาในช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2451-2500) การใช้สรรพนาม *มัน* ร่วมกับรูปอ้างอิงนำประเภทที่ไม่ใช่หน่วยนามเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ เช่นเดียวกับการใช้สรรพนาม *มัน* ร่วมกับรูปอ้างอิงนำแบบไม่ปรากฏชัดเจนแต่สามารถเข้าใจได้ด้วยการอนุมาน (implicit antecedent) และการใช้สรรพนาม *มัน* ในฐานะของประธานหุ่น

(19) ข้าพเจ้าผู้ใจ “พระ” ยังได้หลงสวาทถึงเพียงนี้ ถ้าเป็นใจ “มาร” อย่างภูตในบ้านนามร้าย อันเข้าใกล้สิ่งที่ยั่วยวนใจล่อให้หลงกระนั้น *มัน* จะอดได้ที่ไหน เมื่อคิดถึงฉันยิ่งท้อใจ

(ความไม่พยายาม)

(20) ในที่สุดไสรินทร์ก็เอ่ยว่า “ทำไมเธอจึงรีบด่วน? ให้ *มัน* มีดีคำย่อสนธยาเสียก่อนซี”

(มหาภารตยุทธ์)

(21) ฝ่ายพระบาทตรัสชอบแล้ว *มัน* ยากที่จะหักอำนาจเจ้าปาดทวารวธา ด้วยเจ้าประเทศราชใหญ่หน่อยเป็นอันมากนับถือเขา

(มหาภารตยุทธ์)

จากตัวอย่าง (19) (20) และ (21) จะพบว่าการใช้คำสรรพนาม *มัน* นอกจากจะไม่ใช้เพื่อแสดงการอ้างถึงรูปอ้างอิงนำที่เป็นนามวลีแล้ว ยังมิได้อ้างถึงรูปอ้างอิงนำประเภทที่ไม่ใช่หน่วยนามแต่สามารถระบุรูปอ้างอิงนำได้อย่างกริยาวลี ประโยค หรือข้อความเช่นกัน

คำสรรพนาม *มัน* ในตัวอย่างเหล่านี้กลับใช้อ้างถึงสิ่งอ้างอิงประเภทความหมายนัยยะไม่เจาะจง กล่าวคือ *มัน* จะอดได้ที่ไหน ในตัวอย่าง (19) สื่อความหมายว่าไม่ว่าใครที่อยู่ในสถานการณ์เช่นเดียวกันนี้ก็ย่อมรู้สึกเหมือนกัน ความหมายเชิงบริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้องหรือถูกกระตุ้น กล่าวคือ *มีดีคำ* ในตัวอย่าง (20) สื่อความหมายถึงเวลา และประธานหุ่นในตัวอย่าง (20) ซึ่งเกิดในโครงสร้างของการประเมินค่า *ยากที่จะหักอำนาจ* ตามลำดับ

ในช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2501-2550) ซึ่งใช้ข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ผู้วิจัยพบว่าการใช้สรรพนาม *มัน* ร่วมกับรูปอ้างอิงนำทั้งประเภทที่เป็นหน่วยนามและไม่ใช่หน่วยนาม รูปอ้างอิงนำแบบไม่ปรากฏ

ชัดเจนแต่สามารถเข้าใจได้ด้วยการอนุมาน รวมถึงการใช้ในฐานะของประธานหุ่นพอบอย่างกว้างขวางแพร่หลายมากกว่าช่วงสมัยอื่น ๆ

เมื่อนำค่าความถี่ปรับฐานของบทบาททางไวยากรณ์และความถี่ปรับฐานของประเภททางไวยากรณ์ของรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* แต่ละประเภทมาคำนวณค่าทางสถิติโดยใช้โมเดลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้น⁸ พบว่า โมเดลที่อธิบายข้อมูลได้ดีที่สุดคือการใช้ช่วงสมัยและตัวบทซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กันเป็นตัวแปรต้น และใช้ค่าความถี่ปรับฐานเป็นตัวแปรตามดังแสดงในตาราง 1 ซึ่งแสดงการทำนายตัวเน้นประธาน โมเดลที่ดีที่สุดนี้ได้จากการเปรียบเทียบค่า Akaike information criterion (AIC) ของแต่ละโมเดลในโปรแกรม R ซึ่งเป็นวิธีการทางคณิตศาสตร์ในการประเมินเปรียบเทียบโมเดลทางสถิติแต่ละแบบว่าโมเดลใดใช้อธิบายข้อมูลได้ดีกว่ากัน

ตาราง 1 โมเดลทางสถิติที่ใช้ตัวแปรต้น 4 แบบในการวิเคราะห์รูปอ้างอิงนำที่เป็นกริยาวลี

ประเภทของตัวแปรต้น	ค่า r-squared
ช่วงสมัย	0.6363
ประเภทของตัวบท	0.057
ช่วงสมัยและตัวบทซึ่งไม่มีปฏิสัมพันธ์กัน	0.6933
ช่วงสมัยและตัวบทซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กัน	0.7721

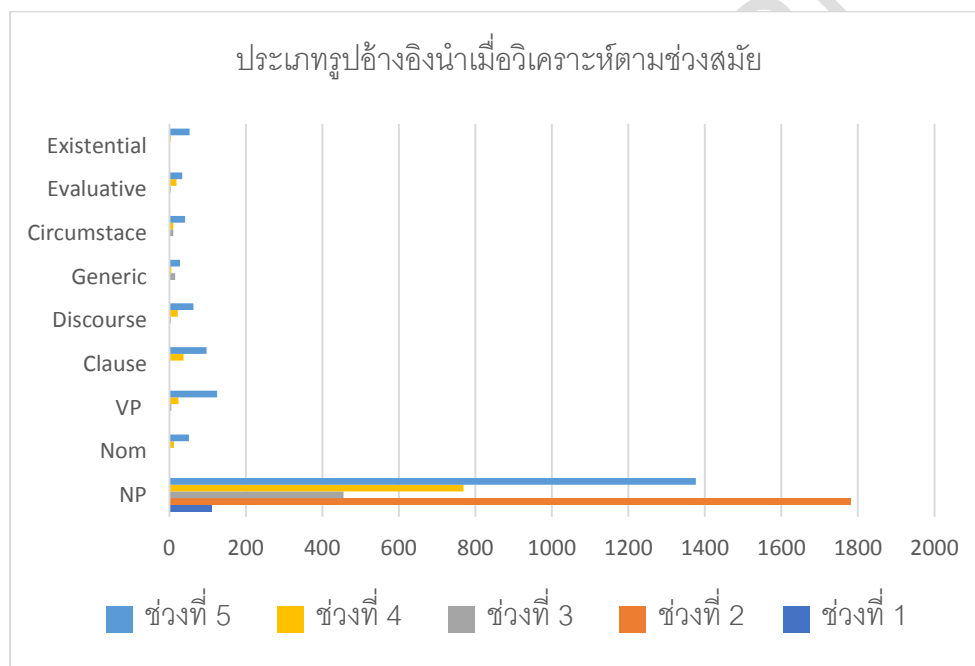
จากตารางที่ 1 จะพบว่ากริยาวลีรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ที่เป็นกริยาวลีจะทำนายได้ดีที่สุดเมื่อใช้ตัวแปรต้นเป็นช่วงสมัยและตัวบทซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กัน อันแสดงได้ชัดเจนด้วยค่า r-squared ซึ่งสูงกว่าโมเดลอื่น ๆ ค่า r-squared ที่ได้จากการคำนวณทางสถิตินี้มีค่าสูงสุดคือ 1 ซึ่งเทียบเท่ากับการอธิบายข้อมูลได้ 100% ดังนั้นโมเดลใดที่มีค่า r-squared เข้าใกล้ 1 มากที่สุดก็คือโมเดลที่ดีที่สุดในการอธิบายข้อมูล กล่าวคือโมเดลนี้สามารถพยากรณ์ข้อมูลได้สูงถึง 77.21% ในขณะที่โมเดลซึ่งใช้ตัวแปรต้นเป็นช่วงสมัย ประเภทของตัวบท และช่วงสมัยและตัวบทซึ่งไม่มีปฏิสัมพันธ์กันพยากรณ์ข้อมูลได้ 63.33% 5.70% และ 69.33% ตามลำดับ ดังนั้นผลที่ได้จากการคำนวณเชิงปริมาณจะสอดคล้องกับข้อค้นพบจากการวิเคราะห์เชิงคุณภาพที่ได้แสดงการขยายประเภทของรูปอ้างอิงนำไปแล้วก่อนหน้า กล่าวคือยิ่งช่วงสมัยเข้าสู่สมัยปัจจุบันมากขึ้นเพียงใด รูปอ้างอิง

⁸ เนื่องจากข้อมูลในช่วงสมัยที่ 1 (พ.ศ. 2301-2350) มีเพียง 7 ตัวอย่างเท่านั้น การคำนวณผลทางสถิติจึงใช้ข้อมูลซึ่งเริ่มใช้ตั้งแต่ช่วงสมัยที่ 2 (พ.ศ. 2351-2400) ซึ่งมี 228 ตัวอย่างเป็นต้นไป ดูจำนวนข้อมูลของแต่ละสมัยได้ในภาคผนวก

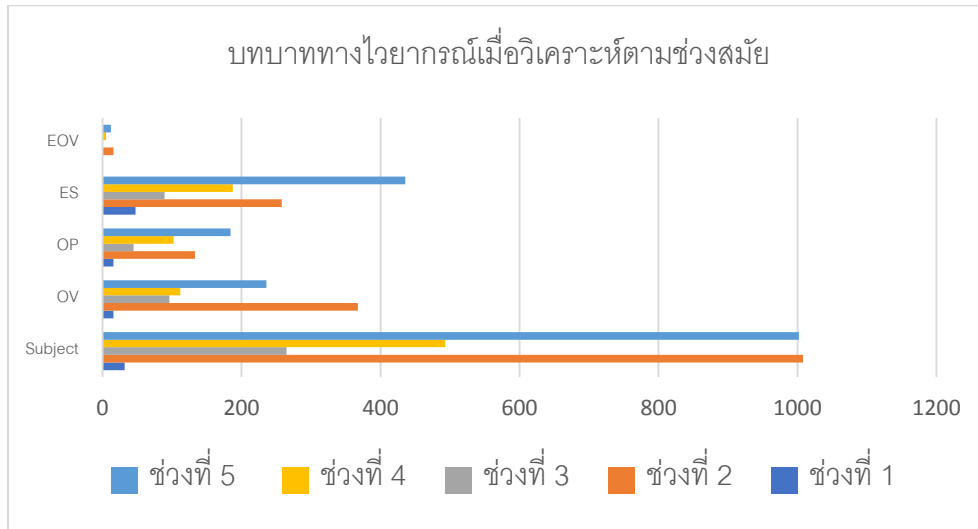
นำของสรรพนาม มัน ก็จะเพิ่มประเภทจากนามวลีอย่างเดียว ไปเป็นนามวลีร่วมกับกริยาวลีและอนุพากย์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

โมเดลทางสถิติที่ดีที่สุดแสดงให้เห็นว่า ยิ่งช่วงเวลาเปลี่ยนไปมากเท่าใด การใช้สรรพนาม มัน ที่เดิมเคยเกิดร่วมกับเฉพาะรูปอ้างอิงนำที่เป็นหน่วยนาม ก็จะมีเกิดร่วมกับรูปอ้างอิงนำประเภทที่ไม่ใช่หน่วยนามมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกิดร่วมกับรูปอ้างอิงนำประเภทกริยาวลี (verb phrase) และอนุพากย์ (clause)

รูป 1 ประเภทรูปอ้างอิงนำเมื่อวิเคราะห์ตามช่วงสมัย

รูป 2 บทบาททางไวยากรณ์เมื่อวิเคราะห์ตามช่วงสมัย

ตาราง 2 รูปอ้างอิงนำที่เป็นกริยาวลีเมื่อวิเคราะห์ตามช่วงสมัย

	Estimate	Std. error	t-value	p-value
(Intercept)	-67.124	30.516	-2.200	0.0927
period	26.530	8.305	3.194	0.0331

เมื่อพิจารณาตาราง 2 จะเห็นได้ชัดเลยว่ายิ่งช่วงสมัยเพิ่มมากขึ้นมากเพียงใด หรือกล่าวคือเข้าใกล้สมัยปัจจุบันมากเพียงใด การใช้สรรพนาม มัน เพื่ออ้างถึงรูปอ้างอิงนำที่เป็นกริยาวลีก็จะมีมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = 0.0331$) อีกทั้งค่าประมาณ (estimate) เป็นค่าบวกอธิบายได้ถึงสหสัมพันธ์แบบแปรผันตามของระยะเวลาและจำนวนรูปอ้างอิงนำที่เป็นกริยาวลี

ตาราง 3: รูปอ้างอิงนำที่เป็นอนุพากย์เมื่อวิเคราะห์ด้วยช่วงสมัย

	Estimate	Std. error	t-value	p-value
(Intercept)	-41.699	25.277	-1.650	0.1744
period	17.936	6.880	2.607	0.0596

เมื่อพิจารณาตาราง 3 จะเห็นได้ว่ามีแนวโน้มสูงมากที่ยิ่งช่วงสมัยเพิ่มมากขึ้นมากเพียงใด หรือกล่าวคือเข้าใจสมัยปัจจุบันมากเพียงใด การใช้สรรพนาม *มัน* เพื่ออ้างถึงรูปอ้างอิงนำที่เป็นอนุพากย์ก็จะมีมากขึ้นตามไปด้วย ($p = 0.0596$) แม้ว่าค่าทางสถิติจะไม่มีนัยยะสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) แต่ค่าที่ได้ออกมานั้นก็ถือว่าค่าที่เข้าใจล้นนัยสำคัญทางสถิติมาก (peripheral significant) ซึ่งในกรณีเช่นนี้มีความเป็นไปได้สูงมากกว่าหากจำนวนตัวอย่างที่ใช้ศึกษามีมากกว่านี้ ผลทางสถิติที่ออกมาก็น่าจะมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน

ตาราง 4 สรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งตัวเน้นประธานเมื่อวิเคราะห์ด้วยช่วงสมัย

	Estimate	Std. error	t-value	p-value
(Intercept)	-205.07	99.69	-2.057	0.1088
period	87.25	27.13	3.216	0.0324

นอกเหนือจากผลการวิเคราะห์ประเภทของรูปอ้างอิงนำในตาราง (2) และ (3) แล้ว การวิเคราะห์ผลทางสถิติของบทบาททางไวยากรณ์ของสรรพนาม *มัน* ก็พบว่ายิ่งช่วงสมัยเพิ่มมากขึ้นมากเพียงใด หรือกล่าวคือเข้าใจสมัยปัจจุบันมากเพียงใด การใช้สรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งตัวเน้นประธานก็ยิ่งมีมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = 0.0324$) อีกทั้งค่าประมาณเป็นค่าบวกก็แสดงสหสัมพันธ์แบบแปรผันตามของของระยะเวลาและความถี่ในการปรากฏของสรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งตัวเน้นประธาน

ลักษณะการใช้สรรพนาม *มัน* ในหน้าที่ตัวเน้นประธานที่เพิ่มขึ้นตามช่วงเวลาน่าจะเป็นเพราะว่า ยิ่งเข้าใจภาษาปัจจุบันมากเพียงใด ประเภทของรูปอ้างอิงนำก็จะเริ่มขยายขอบเขตออกจากรามวลซึ่งเคยเป็นต้นแบบของรูปอ้างอิงนำออกไปเรื่อย ๆ ความคลุมเครือของขอบเขตของสิ่งที่ถูกอ้างถึง (referent) จึงมีมากขึ้น ทำให้การระบุรูปอ้างอิงนำทำได้ยากตามไปด้วย

ด้วยเหตุนี้ สรรพนาม *มัน* ที่ถูกใช้วางต่อท้ายประธานในระดับที่มีขนาดใหญ่กว่าหน่วยนามขึ้นไปไม่ว่าจะเป็นในระดับอนุพากย์หรือข้อความเพื่อนำส่วนข้างหน้านั้นเป็นหน่วยหรือกลุ่มก้อนเดียวกัน สรรพนาม *มัน* ในตำแหน่งตัวเน้นประธานนี้จึงมีความเป็นไปได้อย่างยิ่งที่จะมีบทบาทร่วมในการชักนำให้เกิดการใช้ประธานหุ่นขึ้น เนื่องจากประเภทของรูปอ้างอิงนำที่มีขนาดใหญ่ขึ้นและมีความคลุมเครือมากขึ้นในการกำหนด

จุดเริ่มและจุดสิ้นสุด สรรพนาม มัน ที่เกิดร่วมกับรูปอ้างอิงขนาดยาวเหล่านี้จึงอาจถูกมองว่าไม่ได้เป็นส่วนเดียวกับรูปอ้างอิงนำข้างหน้าอีกต่อไป และกลายเป็นประจักษ์ของภาคแสดงที่ตามมาในที่สุด

VACANA JOURNAL

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ภาษาไทยปรากฏการใช้ประธานหุ่น (dummy subject) โดยใช้สรรพนาม *มัน* เป็นตัวบ่งชี้ การเปลี่ยนแปลงจากสรรพนาม *มัน* มาเป็นตัวบ่งชี้ของการใช้ประธานหุ่นสามารถอธิบายได้ด้วยเส้นทางการขยายขอบเขตของรูปอ้างอิงนำซึ่งมี 2 เส้นทางย่อย กล่าวคือ 1) เมื่อมองจากรูปภาษาที่ทำหน้าที่เป็นรูปอ้างอิงนำ จะขยายจากรูปอ้างอิงนำที่มีขอบเขตเล็กและชัดเจนไปสู่ขอบเขตที่กว้างและพวามัวระบอบขอบเขตได้ยากขึ้นเรื่อย ๆ และ 2) เมื่อมองจากลักษณะทางกายภาพของสิ่งอ้างอิง (referent) จะขยายจากตัวอ้างอิงนำที่มีความเป็นรูปธรรมสูงไปสู่ความเป็นรูปธรรมน้อยลงเรื่อย ๆ ดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 ประเภทของรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม *มัน* ที่พบในแต่ละช่วงสมัย

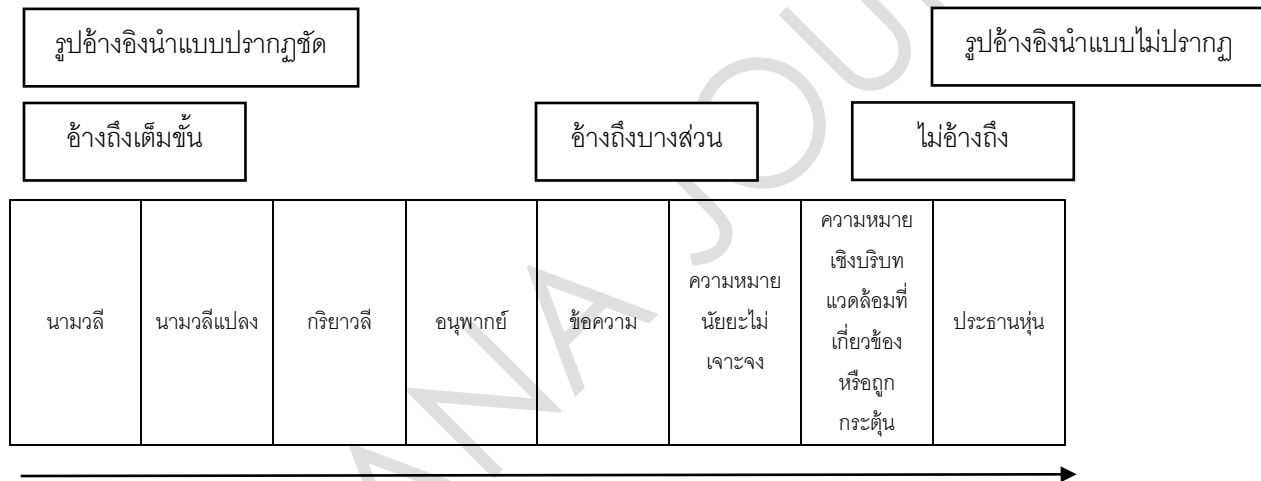
ช่วงสมัย	นามวลี	นามวลี แปลง	กริยาวลี	อนุ พากย์	ข้อความ นัยยะไม่ เจาะจง	ความหมาย เชิงบริบท แวดล้อมที่ เกี่ยวข้อง หรือถูก กระตุ้น	ประธาน หุ่น
1: 2300-2350	√	-	-	-	-	-	-
2: 2351-2400	√	-	-	-	-	-	-
3: 2401-2450	√	√	√	√	√	(√) ⁹	(√)
4: 2451-2500	√	√	√	√	√	√	√
5: 2501-2550	√	√	√	√	√	√	√

นอกจากนี้แล้ว สรรพนาม *มัน* ที่ใช้อ้างถึงรูปอ้างอิงนำแต่ละประเภทที่แตกต่างกันออกไปแสดงให้เห็นระดับการอ้างอิงที่แตกต่างกัน ระดับของการอ้างอิงดังกล่าวแสดงได้ด้วยแนวต่อเนื่อง (continuum) ที่มีความลาดลาด (gradience) โดยที่ระดับของการอ้างอิง (degree of referentiality) จะเปลี่ยนแปลงจากการอ้างอิงแบบเต็มขั้น (fully referential) จากรูปอ้างอิงนำที่เป็นหน่วยนามซึ่งอยู่ด้านซ้ายของแนวต่อเนื่องไปสู่การอ้างอิงแบบบางส่วน (partially referential) ซึ่งอยู่ในช่วงระหว่างกลางของแนวต่อเนื่อง

⁹ (√) หมายถึงพบในปริมาณน้อยมาก

ความแตกต่างระหว่างการอ้างถึงแบบเต็มขั้นกับการอ้างถึงแบบบางส่วนพิจารณาจากการปรากฏของหลักฐานทางภาษา (linguistic evidence) ที่ถูกอ้างถึง กล่าวคือ การอ้างถึงแบบเต็มขั้นหมายความว่าสิ่งที่ถูกกล่าวถึงก่อนหน้าปรากฏให้เห็นชัดเจน (explicit antecedent) ส่วนการอ้างถึงแบบบางส่วนนั้น สิ่งที่ถูกกล่าวถึงก่อนหน้าจะเป็นรูปอ้างอิงนำแบบไม่ปรากฏชัด (implicit antecedent) จำเป็นต้องอาศัยการอนุมาน (inference) จากบริบท ส่วนริมหวาสดของแนวต่อเนื่องซึ่งต่อจากการอ้างถึงแบบบางส่วนที่ลดระดับลงเรื่อย ๆ จะแสดงการไม่อ้างถึง (non-referentiality) ซึ่งแสดงผ่านรูปภาษาของประธานหุ่นนั่นเอง ดังอธิบายได้ตามรูป 3

รูป 3 แนวต่อเนื่องของความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม มັນ ในภาษาไทย

ระดับความลดลดของความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม มັນ

ด้วยเหตุนี้ ผลการศึกษาจึงชี้ชัดว่าประธานหุ่นในภาษาไทยไม่ได้เกิดจากการยืมแปลโครงสร้างจากภาษาอังกฤษคัดลอกมาโดยตรง เนื่องจากพบว่าเส้นทางการเปลี่ยนแปลงมีความค่อยเป็นค่อยไปทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กล่าวคือในเชิงคุณภาพนั้นประเภทของรูปอ้างอิงนำของสรรพนาม มັນ หากนับรวมทุกช่วงสมัย (รวม 5 ช่วงสมัย) พบว่ารูปอ้างอิงนำของสรรพนาม “มัน” ในภาษาไทยมีการเปลี่ยนแปลงความหมายรวมทั้งสิ้นนับได้เป็น 8 ประเภท ได้แก่ นามวลี นามวลีแปลง กริยาวลี อนุพากย์ ข้อความ ความหมายนัยยะไม่เจาะจง ความหมายเชิงบริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้องหรือถูกกระตุ้น ก่อนที่จะเกิดพัฒนาการของประธานหุ่นในที่สุด

ส่วนในเชิงปริมาณนั้นผลทางสถิติก็แสดงให้เห็นชัดเจนว่ารูปอ้างอิงนำอื่น ๆ นอกเหนือจากรูปอ้างอิงนำหน่วยนามก็ได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ลักษณะดังกล่าวนี้แสดงข้อค้นพบที่น่าสนใจอย่างยิ่งในแง่แบบลักษณ์ภาษา กล่าวคือเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าภาษาเน้นหัวเรื่องก็สามารถมีพัฒนาการภายในตัวภาษาเองเพื่อให้เกิดประธานหุ่นอันเป็นลักษณะสำคัญของภาษาเน้นประธานได้ การสัมผัสภาษาเองน่าจะมีผลผลักดันให้ภาษาเน้นหัวเรื่องเคลื่อนที่เข้าใกล้ลักษณะของภาษาเน้นประธานมากขึ้นได้ การกลายเป็นประธานหุ่นของคำสรรพนาม มัน จึงเป็นสิ่งที่บ่งชี้ว่าการจัดประเภทของภาษาเน้นหัวเรื่องและภาษาเน้นประธานมีลักษณะเป็นแนวต่อเนื่องมากกว่าลักษณะแบบขั้วตรงข้าม

จึงกล่าวได้ว่า บทความวิจัยนี้ได้เสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับสรรพนามในภาษาไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสรรพนาม มัน กล่าวคือ ในแง่ของการวิเคราะห์ทางไวยากรณ์ รูปอ้างอิงนำของคำสรรพนามไม่จำเป็นต้องเป็นหน่วยนามเสมอไปดังที่เคยเชื่อกันมาในอดีต นอกจากนี้ยังบอกนัยได้อีกว่าการสัมผัสภาษาอาจเป็นปัจจัยผลักดันให้ภาษาเน้นหัวเรื่องพัฒนาลักษณะทางภาษาบางประการเพื่อเคลื่อนเข้าหาความเป็นภาษาเน้นประธานมากขึ้นได้ด้วย

ดังนั้น จึงกล่าวสรุปได้ว่าความเชื่อที่ว่าสรรพนาม มัน ที่ใช้เป็นประธานหุ่นในภาษาไทยเกิดจากการยืมแปลจากภาษาอังกฤษโดยตรงจึงไม่ถูกต้อง เนื่องจากข้อมูลจากบทความวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นพัฒนาการภายในภาษา (internal development) ที่สามารถอธิบายได้เป็นขั้นตอน ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าสรรพนาม มัน ที่ใช้เป็นสรรพนามหุ่นในภาษาไทยเกิดจากการที่ภาษาไทยสัมผัสกับภาษาอังกฤษจนทำให้มีหน่วยในภาษาที่มีความซับซ้อนขึ้น เช่น นามวลีแปลง (Prasithrathsint, 1997) และหน่วยที่ซับซ้อนเหล่านี้เองเป็นบริบทเชื่อมต่อ (bridging context) ที่ทำให้รูปอ้างอิงนำของสรรพนาม มัน ขยายออกจกนามวลีไปสู่นามวลีแปลงกริยาวลี และค้อย ๆ ขยายระดับขึ้นไปในหน่วยภาษาที่ใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นประธานหุ่นในที่สุด

ข้อค้นพบของผู้วิจัยสอดคล้องกับปัจจัยทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณางานวิจัยทางด้านภาษาศาสตร์ที่ศึกษาไว้ก่อนหน้านี้ กล่าวคือช่วงสมัยที่ 3 ของตัวบทซึ่งเป็นช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงที่สังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีปฏิบัติที่เกี่ยวข้องการใช้ภาษาของคนในสังคม รวมถึงแสดงกระบวนการปรับเปลี่ยนภาษาให้ทันสมัย (language modernization) ด้วย

งานวิจัยก่อนหน้านี้พบว่า นามวลีแปลง การ-แสดงผลิตภาวะเพิ่มขึ้นในช่วงกลางรัตนโกสินทร์ (Prasithratsint 1997, 2005) หน่วยสร้างกรรมวาจก ถูก แสดงความหมายเชิงลบ (adversative passive construction) ปรากฏครั้งแรกในปี พ.ศ. 2398 และแสดงความหมายเป็นกลาง (neutral passive construction) ปรากฏครั้งแรกในปี พ.ศ. 2455 (Prasithratsint 1985, 2001) คำว่า ที่ พัฒนาเป็นตัวบ่งชี้คุณา นุประโยคแบบสมบูรณในสมัยรัชกาลที่ 5 (Kullavanijaya, 2004) คำว่า ซึ่ง พัฒนาเป็นตัวบ่งชี้สัมพันธสารใน สมัยรัชกาลที่ 5 (นัทรชนัน เยาวพัฒน์, 2551) อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2547) พบว่าภาษาไทยเกิดการ เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 เพราะการสัมผัสกับภาษาอังกฤษโดยระดับความเข้มข้นของ การสัมผัสภาษาที่พบอยู่ในระดับค่อนข้างเข้มข้น (moderately intense contact)

การที่ความหมายเชิงการอ้างถึงของสรรพนาม มัน มีความหมายในระดับที่มีความเป็นนามธรรม (abstraction) สูงขึ้นก็สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการพัฒนาภาษาให้ทันสมัยซึ่งสังเกตได้จากการปรากฏและ เพิ่มความถี่ของของนามวลีแปลง (nominalization) การสร้างกรรมวาจก (passivization) การสร้างคุณา นุประโยค (relativization) และคำมีความหมายเชิงนามธรรม (abstract meaning) มากขึ้น (Grace, 2016)

ผลการวิจัยจึงสร้างความตระหนักให้กับผู้พูดภาษาไทย ผู้เรียนภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศ และผู้ ที่ศึกษาวิจัยทางการแปล (translation studies) ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้จะทำให้ผู้ที่ศึกษาทางการ แปล (translation) พิจารณาการปรากฏของสรรพนาม มัน ในแต่ละหน่วยสร้างด้วยความละเอียดรัดกุมมาก ยิ่งขึ้น และไม่เหมารวมว่าการปรากฏของสรรพนาม มัน ในตำแหน่งประธานซึ่งไม่ปรากฏรูปอ้างอิงนำ (antecedent) เป็นการยืมแปลจากภาษาอังกฤษทั้งหมด ผู้แปลเองจึงสามารถเข้าใจและแปลความหมายเชิง การอ้างถึงของสรรพนาม มัน ได้ถูกต้องตรงตามความหมายในแต่ละบริบท

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุนอุดหนุนการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อ เฉลิมฉลองวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษา และ ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช

บรรณานุกรม

- จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2554). *ไวยากรณ์ภาษาไทยกับอายุของผู้พูด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2557). *การวิเคราะห์ข้อความ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นworรณ พันธ์เมธา. (2558). *ไวยากรณ์ไทย*. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัทธชนัน เยาวพัฒน์. (2551). *พัฒนาการของพหูพจน์ที่ของคำว่า “ซึ่ง” ในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์, วิภาส โพธิแพทย์, ธาณิรัตน์ จัตุฑะศรี, นพรัฐ เสน่ห์, พงศ์พัฒน์ เมธี ธรรมวัฒน์, สิริมาศ มาศพงศ์, ... และพลวัฒน์ ไหลมหนู. (2558). การสำรวจและคัดเลือกตัวบทสำหรับคลังข้อมูลภาษาไทยเชิงประวัติแห่งชาติ. *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย*, 1-41.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2532). ภาษาไทย: ภาษาเน้นเรื่อง. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 8(1), 11-17.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2547). ภาษาไทยกับการสัมผัสภาษาอังกฤษที่ปรากฏในพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. *วารสารอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 33(1), 48-68.
- Asher, N. (1993). *Reference to Abstract Objects in Discourse: A Philosophical Semantics for Natural Language Metaphysics*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, SLAP Series Vol.50.
- Bhat, D. S. (2004). *Pronouns*. Oxford: Oxford University Press.
- Chen, P. (2009). Aspects of referentiality. *Journal of Pragmatics*, 41(8), 1657-1674.
- Chutisilp, P. (1984). *A sociolinguistic study of an additional language: English in Thailand*. Unpublished doctoral dissertation, University of Illinois, Urbana Champaign.
- Finegan, E. (2014). *Language: Its structure and use*. Nelson Education.
- Givón, T. (1984). The pragmatics of referentiality. *Georgetown University round table on language and linguistics*, 120-138.
- Grace, G. W. (2016). *The linguistic construction of reality*. New York: Routledge.

- Greenberg, J. H. (1963). Some universals of grammar with particular reference to the order of meaningful elements. In J. H. Greenberg (Ed.), *Universals of language* (pp. 40-70). Cambridge, MA: MIT Press.
- Gundel, J., Hedberg, N., & Zacharski, R. (2005). Pronouns without NP antecedents: How do we know when a pronoun is referential?. *Anaphora processing: linguistic, cognitive and computational modelling*, 263, 351.
- Halliday, M. A. K., & Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.
- Harris, Z. (1952). Discourse analysis. *Language* 28: 1-30.
- Hoonchamlong, Y. (1991). *Some Issues in Thai Anaphora: A Government and Binding Approach*. Unpublished doctoral dissertation, University of Wisconsin-Madison.
- Huddleston, R. & Plum, G. K. (2002). *The Cambridge grammar of the English language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Indrambarya, K. (1994). *Subcategorization of verbs in Thai: A lexicase dependency approach*. Unpublished doctoral dissertation, University of Hawai'i at Manoa.
- Indrambarya, K. (2011). *On the non-referential subject /man/ in Thai*. Paper presented at the The 21st Southeast Asian Linguistics Society, Bangkok, Thailand.
- Indrambarya, K. (2012). *On impersonal subjects in Thai*. Paper presented at the The 22nd Southeast Asian Linguistics Society, Agay, France.
- Iwasaki, S. & Ingkaphirom, P. (2005). *A reference grammar of Thai*. Cambridge University Press.
- Kullavanijaya, P. (2004). A historical study of /thii/ in Thai. *The Tai-Kadai Languages* (pp. 461-483). Routledge.
- Lee, D.Y. (2001). Genres, registers, text types, domains and styles: clarifying the concept and navigating a path through the BNC jungle. *Language Learning and Technology Journal* 5(3), 37-72.
- Levinson, S. C. (1983). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Li, C. N., & Thompson S. A. (1976). Subject and topic: a new typology of language. *Subject and topic*, 459-489.
- Lyons, J. (1977). *Semantics, Volume I*. Cambridge UP, Cambridge.

- McEnery, T., Xiao, R., & Tono, Y. (2006). *Corpus-based language studies: An advanced resource book*. New York: Routledge.
- Minegishi, M. (2011). Description of Thai as an isolating language. *Social Science Information*, 50(1), 62-80.
- Phimsawat, On-Usa. (2011). *The Syntax of Pro-drop in Thai*. Unpublished doctoral dissertation, Newcastle University.
- Pipalova, R. (1988). Some remarks on delimiting reference in English. *Philologica Pragensia*, 31(4), 192-198.
- Prasithratsint, A. (1985). *Change in the passive constructions in written Thai during the Bangkok period*. Unpublished doctoral dissertation, University of Hawaii.
- Prasithratsint, A. (1997). The emergence and development of abstract nominalization in standard Thai. *Southeast Asian Linguistic Studies in Honour of Vichin Panupong*, 179-190.
- Prasithratsint, A. (2001). The establishment of the neutral passive and the persistence of the adversative passive in Thai. *MANUSYA: Journal of Humanities*, 4(2), 77-88.
- Prasithratsint, A. (2005). Nominalization and categorization of verbs in Thai. *Proceedings of SEALS*, 15, 73-81.
- Quirk et al. (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Pearson Longman
- Stubbs, M. (1983). *Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Yule, G. (1996). *Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.

ภาคผนวก

1. รายชื่อตัวบทและปี พ.ศ. ที่แต่ง

1	จดหมายความทรงจำของพระเจ้าไปยิกาเธอ กรมหลวงวรินทรวารี	2310
2	จดหมายเหตุรายวันที่พสมัยกรุงธนบุรี คราวปราบเมืองพุทไธมาศและเขมร เมื่อ พ.ศ. 2314	2314
3	ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ 1 สมัยกรุงธนบุรี	2319
4	พระราชสาส์นในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระราชทานไปยังประเทศจีน	2327
5	ตำราหนังสือ	2350-2352
6	กาคาบฟ้อง เรื่องหม่อมเหม็นกับพวกเป็นกบฏ	2352
7	จดหมายเหตุเรื่องรับพระยาเศวตถกฤษร ช้างเผือกแรกได้ในรัชกาลที่ 2 เมื่อปีวอก พ .ศ.2355	2355
8	จดหมายหลวงอุดมสมบัติ	2381
9	หนังสือจดหมายเหตุ The Bangkok Recorder	2387
10	ตำราปลูกฝ้ายให้กินโรคระพิษมิให้ขึ้นได้	2388
11	ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4	2394
12	พระราชสาส์นในรัชกาลที่ 4	2398
13	นิราศลอนดอนและจดหมายเหตุเรื่องราชทูตไทยไปประเทศอังกฤษในรัชกาลที่ 4	2400
14	จดหมายเหตุเรื่องตั้งเจ้าเมืองและพระบรมราชาโชวาทพระราชทานเจ้าเมือง	2404
15	พระราชพงษาวดารกรุงเก่า (ฉบับหมอบรัดเลย์)	2407
16	หนังสือแสดงกิจจานุกิจ	2410
17	จดหมายเหตุสยามไสมย	2425
18	จดหมายเหตุรายวันของสมเด็จพระบรมราชาปิตุลาธิบดี เจ้าฟ้ามหาวชิรมนวิศ	2426
19	พระบรมราชาโชวาทในรัชกาลที่ 5	2428
20	พระราชหัตถเลขา ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องเสด็จพระพาสแหลมมลายู	2433-2445

21	ระยะทางเที่ยวขวากว่าสองเดือน	2439
22	จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก	2444
23	ไกลบ้าน เล่มที่ 1	2450
24	คำให้การขุนหลวงหาวัด ฉบับหลวง	2454
25	คำให้การชาวกรุงเก่า	2455
26	ความไม่พยายบาท	2458
27	พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ร.2	2459
28	ตำราพระโอสถพระนารายณ์	2460
29	มหากาพย์ยุทธ์	2460
30	ขนมสมกับน้ำยา	2463
31	ดุสิตสมิตฉบับพิเศษ การรับและฉลองเรือพระร่วง	2463
32	นิราศนครวัด	2467
33	ตำนานพุทธเจดีย์สยาม	2469
34	คำแปลมโนษยธรรม 4 ประการ	2474
35	แถลงการณ์ รทงสละราชสมบัติ ๗.	2477
36	ลายพระหัตถ์โต้ตอบระหว่างสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าจุฑามณี กรมพระยาพิสาณุต กับหม่อมเจ้าจงจิตรถนอม ดิศกุล	2478
37	แผลเก่า	2479
38	ข้างหลังภาพ	2479
39	ตำราแบบธรรมเนียมในราชสำนักครั้งกรุงศรีอยุธยา กับพระวิจารณ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าจุฑามณี กรมพระยาพิสาณุต	2480
40	ตำนานศาลกากร	2482

2. จำนวนข้อมูลในแต่ละสมัย

Raw Frequency (RF) of Antecedent Types									
Antecedent Types	NP	Nom	VP	Clause	Discourse	Generic	Circumstantial	Evaluative	Existential
ช่วงที่ 1	7	0	0	0	0	0	0	0	0
ช่วงที่ 2	228	0	0	0	0	0	0	0	0
ช่วงที่ 3	265	0	3	1	2	9	6	2	0
ช่วงที่ 4	460	7	14	22	13	3	6	11	2
ช่วงที่ 5	695	26	63	49	32	14	21	17	27

Normalized Frequency (NF) of Antecedent Types									
Antecedent Types	NP	Nom	VP	Clause	Discourse	Generic	Circumstantial	Evaluative	Existential
ช่วงที่ 1	110.5845182	0	0	0	0	0	0	0	0
ช่วงที่ 2	1781.25	0	0	0	0	0	0	0	0
ช่วงที่ 3	455.1700447	0	5.15286843	1.71762281	3.43524562	15.45860529	10.30573686	3.43524562	0
ช่วงที่ 4	769.2307692	11.70568562	23.41137124	36.78929766	21.73913043	5.016722408	10.03344482	18.39464883	3.344481605
ช่วงที่ 5	1376.237624	51.48514851	124.7524752	97.02970297	63.36633663	27.72277228	41.58415842	33.66336634	53.46534653

Raw Frequency (RF) of Grammatical Roles					
Grammatical Roles	Subject	OV	OP	ES	EOV
ช่วงที่ 1 (7/63300)	2	1	1	3	0
ช่วงที่ 2 (228/128000)	129	47	17	33	2
ช่วงที่ 3 (288/582200)	154	56	26	52	0
ช่วงที่ 4 (538/598000)	295	67	61	112	3
ช่วงที่ 5 (944/505000)	506	119	93	220	6

Normalized Frequency (NF) Grammatical Roles					
Grammatical Roles	Subject	OV	OP	ES	EOV
ช่วงที่ 1 (7/63300)	31.59557662	15.79778831	15.79778831	47.39336493	0
ช่วงที่ 2 (228/128000)	1007.8125	367.1875	132.8125	257.8125	15.625
ช่วงที่ 3 (288/582200)	264.5139127	96.18687736	44.65819306	89.31638612	0
ช่วงที่ 4 (538/598000)	493.3110368	112.0401338	102.006689	187.2909699	5.016722408
ช่วงที่ 5 (944/505000)	1001.980198	235.6435644	184.1584158	435.6435644	11.88118812